

mednarodni muzikološki simpozij (Ljubljana–Piran, 16. –17. november 2020) z naslovom *V iskanju popolne harmonije: Tartinijeva glasba in glasbena teorija v lokalnem in evropskem okviru*. Omenjena knjiga (17 €) je s 155 stranmi le predtakt vsemu temu. Tudi likovno bogato opremljeno delo se pne od uvodnih (dveh) posvetilih C. Scimoneju in spomeniku (G. Tartiniju in A. d. Zòtto), prek ponosa Pirana (Franco Juri), uvoda (D. Žitko), Tartinijevega trga, razmer v drugi polovici 19. stoletja, od mandrača do Tartinijevega trga, dojemanja med letoma 1888 in 1893, dogajanj med letoma 1894 in 1895, odkritja Tartinijevega spomenika v Piranu 2. avgusta 1896, A. d. Zòtta, konservatorijskega načrta, razstave, časopisnih člankov in do zaključnega popisa oziroma informacij o objavljenih fotografijah in literaturi (vse avtorica).

Zanjo so (izdajatelj Pomorski muzej »S. Mašera« Piran; zanj Franco Juri) poleg avtorice D. Žitko še najbolj zaslužni: lektor (in prevajalec v angleški jezik) Henrik Ciglič, prevajalca (F. Juri in Ivan Markovič; v italijanski jezik), (številni) avtorji in lastniki fotografij (teh nam je uspelo našteti kar nekaj čez 90). Digitalizacijo sta prispevala Veronika Bjelica in Natalie Fink, oblikovanje Duška Đukić, tisk pa je za tisoč izvodov opravil *EUROGRAFIS, d. o. o.* Zgleden izdelek domače, slovenske umetnostne zgodovine, ki tokrat povezane z glasbo, še enkrat več opozarja na vezi med dvema znanstvenima in umetniškima disciplinama, je zagotovo veliko več kot zgolj popularizacija in afirmacija domače, slovenske naravne in kulturne dediščine.

dr. Franc Križnar

Sto let Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru: drama, opera, balet: [1919–2019]

Urednik: Vili Ravnjak.

Maribor: Slovensko narodno gledališče, 2019, 659 strani.

Pred nami je obsežna ali kar monumentalna knjižna izdaja, s katero se v tem trenutku ne more ponašati prav nobeno drugo slovensko gledališče.

»Z vidika večnosti je naših 'sto let' samo bežen trenutek. Ob dejstvu, da je v SNG Maribor v stotih letih ustvarjalo preko 500 različnih gledaliških umetnikov in približno toliko tehničnih in drugih sodelavcev, ki je skupaj ustvarilo 1649 premier s približno 22.000 predstavami, postanejo imena posameznih ustvarjalcev in dogodkov del velike 'anonimne množice'. Ne glede na to, kako je kdo pomemben oziroma umetniško ustvarjal v svojem času, smo v resnici vsi samo 'brezosebna manifestacija kozmičnega principa Umetnosti na minljivem odru človeškega Sveta'! To je citat, s katerim je (urednik) Vili Ravnjak zaključil monografijo *100 let Slovenskega narodnega gledališča Maribor* ali kar vseh njenih treh izvajalskih ansamblov: *Drame, Opere in Baleta*.

Celo leto (2019) je bilo v Mariboru v znamenju 100-letnice Slovenskega narodnega gledališča ali kar vseh njenih treh izvajalskih ansamblov: *Drame, Opere in Baleta*. Tako nekdanja mala in stara dvorana kot sedaj že desetletja povsem na novo zgrajeni veliki avditorij združujejo največjo in osrednjo slovensko kulturno inštitucijo. Pojavljale so se tako, kot si sledijo v omenjeni obširni, obsežni, da ne zapišem voluminozni knjižni monografiji urednika V. Ravnjaka. Ta na velikem, večjem od A-4-formata, knjižnem obsegu (skoraj 4,00 ali natančno 3,745 kg težki knjigi) prinaša v glavnem obširno in obsežno, bogato slikovno gradivo; urejeno po kronologiji nastankov na vsega 659 (oštevilčenih) straneh. Besedila so prispevali še Saša Arsenovič, Blaž Brodnjak, Jerneja Ferlež, Primož Jesenko, Blaž Lukan, Tone Partljič, Zoran Poznič, Danilo Rošker, Manica Špental, Benjamin Virč in Suzana Žilič Fišer. *Slovensko narodno gledališče Ma-*

ribor je lani (2019) praznovalo 100-letnico delovanja. 27. septembra 1919 je na odru gledališča prvič zazvenela slovenska beseda. To gledališče obstaja sicer že od leta 1852, vendar je bilo takrat še nemško. Danes je SNG največji javni kulturni zavod v državi in obenem edino gledališče v Sloveniji ter med redkimi v Evropi, ki pod eno streho združuje dramo, opero in balet ter simfonični orkester idr. Poleg umetnikov in drugih neposrednih (po)ustvarjalcev repertoarja so tu še strokovne in tehnične službe ter druga logistika. V SNG Maribor je več kot 300 stalno in okrog 150 honorarno zaposlenih ljudi. Obenem pa sta pod isto streho še vsakoletni osrednji festival slovenskih dramskih gledališč *Borštnikovo srečanje* in tekmovanje mladih pevskih nadarjencev »*Ondina Otta Klasinc*«.

Prve (dramske) predstave segajo v Mariboru, še predno se je za njihovo 100-letnico delovanja (1919 ustanovitev *Dramatičnega društva Maribor* z začetkom stalnega polpoklicnega slovenskega gledališča v mariborskem *Narodnem domu*, 1909–1914) dvignila zavesa prvega slovenskega poklicnega gledališča v Mariboru za dramsko predstavo, gledališko igro, tragedijo Jurčič-Levstikovega *Tugomerja*, 27. septembra 1919. Še v isti, torej v prvi sezoni (1919/20), je bila 1. maja 1920 na sporedu prva operetna predstava vodvil⁷ *Mam 'zelle Nitouche* Francoza Louisa Augusta Florimonda Rougerja, prva opera pa »šele« v naslednji sezoni (1920/21, 5. januarja 1921, enodejanka Čeha Vilema Bloudeka, *V vodnjaku*). Kajti redno predvojno delovanje mariborske *Opere* sega »šele« v sezono 1922/23 pa do leta 1928. Kot prva baletna predstava je v Mariboru zabeležena Ipavčeva pantomima⁸ *Možiček* (27. april 1926). In tako je teklo vse do lani oziroma do dandanes, razen s prekinitvijo v letih (druge svetovne) vojne (1941–45). V tistem času so bile seveda v skladu z aktualno okupacijo v istih prostorih izključno nemške predstave, nemško gledališče. Prelomnice, ki se v omenjeni monografiji kažejo kot najpomembnejše, so zagotovo: ponovno, po vojno in neprekinjeno delovanje (1945→), začetek delovanja *Mariborske filharmonije* (1950–1965), začetek festivala *Teden slovenskih gledališč* (1966–1970; *Borštnikovo srečanje*, 1971→), začetek delovanja *Simfoničnega orkestra SNG* (1993→), otvoritev novozgrajene *Velike dvorane* (1994 z uprizoritvijo Verdijeve opere *Traviata*, 13. oktober 1994), začetek *Mednarodnega tekmovanja mladih pevcev »Ondina Otta«* (1999→), začetek obnove *Stare dvorane* (prva premiera na obnovljenem odru Linhartova komedija *Matiček se ženi*, 15. oktober 2003), leta 2003 pa si je SNG Maribor pridobilo nacionalni, vsedržavni status.

V tej celotni kroniki ali kar kronologiji lahko sledimo od uvodnikov prek *Sobivanja različnosti* (V. Ravnjak; str. 14–21), *Gledališča v Mariboru pred letom 1919* (J. Ferlež; 22–51), *Maribora in gledališča* (T. Partljič; 52–69), *Ključnih dogodkov* (P. Jesenko; 70–173), *Stalnosti v spreminjanju: Iskanju podob in vlog mariborske Drame v drugi polovici stoletja* (1967–2019; B. Lukan; 174–295), *Igralskega ansambla* (1919–2019; 226–300), *Dobitnikov Borštnikovega prstana* (člani in članice mariborskega SNG; 1970→; 301), *Zgodovine mariborske Opere od začetkov do danes* (M. Špendal; 302–333), *Med velikani mariborskega opernega Parnasa* (B. Virč; 334–423), *Zgodovine mariborskega baleta* (B. Virč; 424–517), *Zgodovine gradenj in obnavljanj stavbnega sklopa SNG Maribor (1848–2003)* (V. Ravnjak; 518–569) do *SNG Maribor v jubilejni sezoni 2019/2020* (570–587), *Repertoarja Drame, Opere in Baleta (1919–2019)* s: 1.028 premierami v *Drami*, 502 v *Operi*, 119 baletnih, ali skupaj torej 1.649 premierami v vseh treh umetniških enotah s približno 22.000 predstavami (v celoti; 588–591); gre še za sezname (vseh) upravnikov (593) in umetniških vodij oziroma ravnateljev (594–596),

⁷ Iz franc. vaudeville, ki pomeni prvotno ljudsko pesem vesele, satirične vsebine. V (glasbenem) gledališču pa je to danes lahkotna veseloigra, navadno enodejanka, s šaljivimi pevskimi vložki ali tudi gledališče, kjer take igre uprizarjajo.

⁸ Gledališka igra z gibi in mimiko brez besed.

popis (vseh) uprizoritev (597–636), statistiko del, ki so bila v *SNG Maribor* uprizorjena največkrat (637; med njimi najdemo največkrat izvedena dela: Cankarjevo *Pohujšanje v dolini šentflorjanski*, Linhartov *Ta veseli dan ali Matiček se ženi* in Shakespearjev *Sen kresne noči*, med operami so to Verdijeva *Traviata*, Puccinijeva *La Bohème*, Smetanova *Prodana nevesta* in Foersterjev *Gorenjski slavčehk*, med operetami pa še Kálmánova *Grofica Marica* in Straussov *Netopir*; med baleti pa *Hrestač* Čajkovskega, Hrističeva *Ohridska legenda* in Delibesova *Coppélia*, repertoarno kazalo (638–642) in kazalo osebnih imen (643–651), avtorji in lastniki fotografij oziroma slikovnega gradiva (652–653) in *Summary* (povzetek monografije v angl. jeziku; B. Virč; 654–659). Na koncu so še logosi nekaterih najodmevnejših mecenov izdaje (4 nepaginirane strani). Ti dajo vedeti, kdo to so. Celotna knjiga, zlasti pa še oblikovanje slikovnega gradiva (na stotine objavljenih tovrstnih dokumentov v različnih oblikah in vsebinah) sta bila lahko objavljena po dosežkih urednika slikovnega gradiva (in njegovega opisa/komentarjev P. Premzl; razen v besedilu J. Ferlež) in grafičnem oblikovanju ter prelomu (M. Wenzel). Med slikami (fotografije, gledališki listi, letaki, plakati ...) sem jih mdr. naštel čez 700 (723), ali po W. Shakespearu (Prosperov monolog iz *Viharja*): »Iz takšne smo snovi kot sanje, in življenje naše majhno obdaja spanje.« Med njimi najdemo dvostranske in celostranske, črno-bele in barvne pa vse do miniaturne (portreti nekaterih) akterjev *SNG Maribor* v omenjenem, več kot sto let trajajočem zgodovinskem razvoju mariborskih ansamblov: *Drame, Opere in Baleta Slovenskega narodnega gledališča Maribor*.

Med njimi najdemo tudi večja ali kar najbolj izpostavljena imena, ki so vseh teh sto let vodila *SNG Maribor*, med katerimi so bili: Hinko Nučič, Juro Kisljinger, Stane Jurgec in zadnji aktualni Danilo Rošker (2001→). Med umetniškimi vodji ali kar ravnatelji *Drame* so spet: H. Nučič, Milan in Vladimir Skrbinšek, Miran Hercog, Ferdo Delak, Fran Žižek, Branko Gombač, Bojan Štih, V. Ravnjak, Tomaž Pandur, nazadnje pa še Aleksandar Popovski (2018→); umetniški vodje oziroma ravnatelji *Opere* Anton Neffat, Demetrij Žebre, Ciril Cvetko, Jakov Cipci, Vladimir Kobler, Boris Švara, Henrik Neubauer, Stane Jurgec in nazadnje Simon Krečič (2013→). Med vodji *Baleta* pa so popisani še Marta Remškar, Peter Golovin, Maks in Irena Kirbos, Iko Otrin, Edi Dežman, Ljiljana Keča Rošker in sedanji aktualni vodja Edward Klug (2003→). Za marsikaterega od njih bi lahko zapisali, da so igrali v *SNG Maribor* po večkrat kar več vlog, za številne med njimi pa je ostal trajen ali kar neizbrisni pečat vodenja ali celo epohe določene enote tega največjega in vsedržavnega gledališča.

Iz razpoložljivega kolofona razberemo še lektorico (Mojca Marič), korektorico (Snežana Štabi), avtorje kazal (S. Štabi, P. Premzl in Katarina Kraševac), med lastniki slikovnega gradiva so to *SNG Maribor*, /druge/ javne institucije in (navedeni) zasebniki, grafično oblikovanje in prelom (M. Wenzel in *Milimeter Studio*), reprografijo (*Atelje za črko in sliko*/Murska Sobota), tisk in vezavo (*Florjančič tisk*/Maribor). Delo je izšlo v nakladi 1.500 izvodov (v prvi izdaji), izdajatelj in založnik je *SNG Maribor* (zanj direktor D. Rošker) in sozaložnik *Umetniški kabinet P. Premzl*.

dr. Franc Križnar

Arhivski kuharski rokownik

Avtorice transkripcij besedil: Dunja Mušič, Elizabeta Eržen Podlipnik, Mira Hodnik, Hana Habjan, Barbara Žabota; urednica: Dunja Mušič.
Ljubljana: Zgodovinski arhiv Ljubljana, 2019, 288 strani.

V letu 2019 je Zgodovinski arhiv Ljubljana premierno izdal rokownik s kulinarčno vsebino, ki tematsko dopolnjuje film *Od jajc do jabolk ali Od začetka*